

Provincie Noord-Brabant Boardletter

Tussentijdse controle 2015

5 november 2015

VERTROUWELIJK

Provinciale Staten
Provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

Eindhoven, 5 november 2015

Boardletter tussentijdse controle 2015

A2PL3F/JvG/hdb/34903027

Behandeld door:
drs. B. Smeenk RA

Geachte Provinciale Staten,

Wij zijn verheugd u hierbij onze boardletter te verstrekken als accountant van de provincie Noord-Brabant. In ons dienstverleningsplan hebben de Provinciale Staten (PS) ons de opdracht verstrekt om de jaarrekening 2015 van uw provincie te controleren. Onze tussentijdse bevindingen rapporteren wij door middel van deze boardletter.

In deze rapportage beperken wij ons tot de bevindingen en mogelijke verbeterpunten in de bedrijfsvoering en processen, die wij hebben onderzocht in het kader van de controle van de jaarrekening en die naar onze mening van belang zijn voor het management, Gedeputeerde Staten (GS) en PS. Dit heeft tot doel vanuit onze natuurlijke adviesfunctie een bijdrage te leveren aan het zelfcontrolerend vermogen van uw organisatie.

Wij hebben onze conceptbevindingen toegelicht en besproken met het management, de directie en GS.

Tot het geven van een nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. M.H. de Hair RA

Inhoudsopgave

1	Wat zijn onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen?	4	2	Waar staat de provincie?	8	3	Is uw provincie klaar voor de toekomst?	23
1.1	Algemeen beeld	4	2.1	Procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor	9	3.1	Aandachtspunten jaarrekeningcontrole	24
1.2	Samenvatting van onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen	5	2.2	Interne controle	11		Bijlagen	
			2.3	Financieel afsluitproces	12	1	Onafhankelijkheid en bevestiging	28
			2.4	Inkoop- en aanbestedingsproces	15	2	Reikwijdte en controleaanpak	31
			2.5	Subsidieproces	17	3	Reactie Gedeputeerde Staten	33
			2.6	Beheersing verbonden partijen	19			
			2.7	Vennootschapsbelasting	20			
			2.8	Risicomanagement	21			
			2.9	Salarisverwerkingsproces	21			
			2.10	Informatietechnologie	22			

A large yellow parallelogram graphic is positioned on the left side of the page, tilted slightly to the right. It contains the text '2015 Bestuurlijke samenvatting' in a dark grey, sans-serif font.

2015
Bestuurlijke
samenvatting

1 Wat zijn onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen?

1.1 Algemeen beeld

Externe omgeving in beweging

In 2015 zijn de taken binnen de decentrale overheden verschoven en ook Brabant is “in beweging”. Letterlijk en figuurlijk, refererend aan het bestuursakkoord van de nieuwe staten. Enerzijds zijn de wettelijke taken ten aanzien van de jeugdzorg overgegaan naar de Noord-Brabantse gemeenten, anderzijds zijn een aantal andere dossiers overgekomen naar de provincie. Dit betreffen onder andere de subsidieregelingen vanuit Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Dienst Landelijk Gebied (DLG) en Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE). Daarnaast is er ook nog sprake van een veranderende fiscale situatie door de door de staat opgelegde plicht tot vennootschapsbelasting (Vpb). Deze overgekomen taken vergen op dit moment nog de nodige aandacht vanuit de provincie. Wij constateren dat de provincie druk doende is om deze zaken adequaat in te bedden in haar organisatie. In deze boardletter gaan wij nader in op deze ontwikkelingen en onze bevindingen en aanbevelingen daarbij.

Processen worden opnieuw ingericht → er wordt geïnvesteerd in de toekomst

Ook intern is er volop sprake van “beweging”. Procesmatig lopen er op dit moment diverse interne projecten zoals “Slimmer werken” waarbij op basis van “lean projecten” tot een verdere verbetering van de organisatie en de beheersing van haar bedrijfsprocessen wordt gekomen. Daarnaast worden processen, zoals het subsidieproces en het treasuryproces verder geautomatiseerd en is het proces rondom de salarisverwerking in eigen beheer genomen. Deze projecten vergen veel aandacht en flexibiliteit van uw organisatie, waarbij wij constateren dat de afdeling Auditing & Procesmanagement een belangrijke rol speelt in het monitoren van de aandachtspunten en het opvolgen daarvan. Wij hebben onze tussentijdse controle nadrukkelijk gekeken naar deze wijzigingen binnen deze processen, in deze boardletter gaan wij in op onze aanbevelingen ten aanzien van deze procesverbeteringen en het algemene beeld.

Algemeen beeld: de basis is op orde

Wij constateren in totaliteit dat de processen in de basis op orde zijn. De provincie is zoals gesteld volop bezig met het verder efficiënter inrichten van de processen en neemt daarin nadrukkelijk onze aanbevelingen mee. Vanwege de hoeveelheid acties is het wel van belang de juiste prioriteiten te stellen om de doorlooptijd van de verbeteracties te bekorten. De belangrijkste aandachtspunten en bevindingen uit onze tussentijdse controle betreffen:

- ▶ de beheersing van de verbonden partijen;
- ▶ aandacht voor balanspositie in de tussentijdse informatievoorziening PS;
- ▶ de optimalisatie van het subsidieproces;
- ▶ beheersing van de inkoopprocedures en met name de aanbestedingsregels.

In de volgende paragraaf hebben wij een samenvatting opgenomen van bovenstaande punten. In hoofdstuk 2 worden de bevindingen nader uitgewerkt waarbij wij deze boardletter afsluiten met een opsomming van de belangrijkste aandachtspunten richting de jaarrekening.

1 Wat zijn onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen?

1.2 Samenvatting aandachtspunten en bevindingen tussentijdse controle

Verbonden partijen: het financieel belang neemt toe

Beheersing van de verbonden partijen

Inherent aan de veranderende rol van de provincie naar facilitator, initiator en ondersteuner nemen het financiële belang en de financiële risico's ten aanzien van de verbonden partijen toe. Ook het aantal verbonden partijen neemt toe. Wij constateren dat het belang van het op orde hebben van het beheer rondom verbonden partijen ook nadrukkelijk door de provincie wordt onderkend. Zo is in december 2014 een vernieuwde Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden partijen vastgesteld en is een actieplan "team verbonden partijen 2015" opgesteld om de doelstellingen zoals opgenomen in de nota te realiseren. In deze documenten wordt nadrukkelijk ingegaan op de visie van de provincie ten aanzien van verbonden partijen, maar ook hoe het beheer en monitoring van verbonden partijen plaats dient te vinden. Wij zien derhalve binnen het beheersproces vooruitgang ten opzichte van voorgaande jaren, maar ook nog mogelijkheid tot verbetering. Deze mogelijkheden zien wij met name op het vlak van dossiervorming, monitoring van afspraken en de uitbreiding van de vastlegging aangaande de monitoring.

Verdere verbeteringen in het beheersproces, aandacht gevraagd voor tijdige beschikbaarheid financiële verantwoordingen

Dit laat echter niet onverlet dat vanuit het oogpunt van de waardering van de deelnemingen en de daarmee samenhangende financiering de risico's hoog blijven, ondanks dat de risico's wel binnen het vermogen zijn afgedekt. Met name de dossiers rondom (de toekomst van) de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR), de Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij (TOM) en Pivot park Oss kennen een hoger risicoprofiel. Inhoudelijk gezien hebben deze risico's volop de aandacht van de organisatie. Wel vragen wij aandacht voor de tijdige opvolging van de formaliteiten vanuit uw governance rol. Wij noemen hierin bijvoorbeeld het feit dat de vastgestelde jaarrekeningen 2014 van deze partijen tot op heden nog niet beschikbaar zijn, een en ander inherent aan de problematiek.

Wij adviseren GS juist bij deze entiteiten aandacht te hebben voor de tijdige formele afwikkeling van de jaarrekeningen 2014. Dit vanuit een governance optiek enerzijds en anderzijds de beoordeling hiervan in relatie tot de waardering van de risico's.

1 Wat zijn onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen?

1.2 Samenvatting aandachtspunten en bevindingen tussentijdse controle (vervolg)

Rapportering: de gewijzigde balansposities binnen tussentijdse rapportages PS kunnen beter worden toegelicht

Aandacht voor balanspositie in de tussentijdse informatievoorziening PS

Even als voorgaand jaar constateren wij dat de (financiële) risico's ten aanzien van de waardering van de activa en garantstellingen voldoende in beeld zijn en nauwlettend worden gemonitord. Ook stellen wij vast dat afwijkingen ten opzichte van de begroting 2015 - voor zover bekend - reeds via tussentijdse rapportages aan GS en PS zijn gerapporteerd, waarbij tevens een voorstel tot begrotingswijziging wordt gedaan. Ook de structuur van deze tussentijdse rapportage is ten opzichte van voorgaand jaar verbeterd door de indeling te laten aansluiten op de bestaande begroting en een beter onderscheid aan te brengen in technische en beleidsmatige begrotingswijzigingen. Ons valt daarin wel op dat de tussentijdse rapportage, mede gezien het technische karakter, niet eenvoudig leesbaar is. Daarnaast merken we op dat maar beperkt ingegaan op de begrotingswijzigingen ten aanzien van de waardering van de activa en de vorming van additionele voorzieningen. Deze worden geclassificeerd als administratieve wijziging. Wij noemen hierin concreet de ophoging van voorziening deelneming BOM met € 5,0 miljoen. De gedachte hierachter is dat de risico's reeds binnen de reserves zijn afgedekt en dat daarmee "budgettair neutraal" voor de provincie zijn. Het risico is echter dat PS onvoldoende zicht heeft op deze administratieve wijzigingen en daarmee ook onvoldoende zicht heeft op de beweging van het risicoprofiel en de waardering van de deelnemingen. **Om de informatiewaarde van de tussentijdse rapportage te vergroten en de toezichthoudende rol van PS te versterken vragen wij in haar algemeenheid uw aandacht voor de leesbaarheid van deze rapportage en in het bijzonder uw aandacht voor de rapportering van de waarderingsrisico's richting de Staten. Tevens adviseren we u aandacht te hebben voor de toelichting op de technische begrotingswijzigingen met een politieke gevoeligheid.**

Verder optimaliseren van subsidieproces via leanproject

Optimalisatie van het subsidieproces

Wij constateren dat afgelopen jaren belangrijke verbeteringen zijn doorgevoerd ten aanzien van de beheersing van het subsidieproces. Zo is het proces in 2014 gecentraliseerd en is in 2015 een subsidievolgsysteem (SAP GM) geïmplementeerd. Deze applicatie dient ter vervanging van de huidige veelal op spreadsheets gebaseerde administratie. In het verder optimaliseren van de beheersing van de subsidiestromen onderkennen wij met de organisatie een aantal aandachtspunten om dit proces naar een nog hoger niveau van beheersing te krijgen.

1 Wat zijn onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen?

1.2 Samenvatting aandachtspunten en bevindingen tussentijdse controle (vervolg)

Aandacht voor geaggregeerde informatie uit SAP GM	Wij constateren dat gekozen is voor een gefaseerde overgang naar SAP GM, waardoor nog niet alle subsidiebeschikkingen zijn ingevoerd. Hierdoor is er nog sprake van meerdere subadministraties, hetgeen de kans op fouten verhoogd. Tevens stellen wij vast dat het subsidievolgsysteem nog niet volledig in haar volle functionaliteit wordt gebruikt. Zo is het nog niet mogelijk om managementrapportages te genereren en zijn nog in beperkte mate geautomatiseerde controles in het systeem opgenomen. Wel stellen wij vast dat momenteel ook ten aanzien van het subsidieproces een leanproject loopt om de procesgang verder te optimaliseren. Wij adviseren u deze aandachtspunten mee te nemen binnen dit project, specifiek vragen wij daarbij uw aandacht voor het verder doorontwikkelen van de managementinformatie uit SAP GM op basis waarvan GS PS beter kan informeren over de voortgang van de diverse subsidieregelingen. Vanuit de governance rol vanuit PS is het van belang om op totaalniveau inzicht te hebben op het verloop in de nog vast te stellen subsidiestromen. We geven u in overweging om de inhoud van deze managementinformatie af te stemmen op de informatiebehoefte van PS en voor de ontsluiting van de informatie het subsidieregister te gebruiken.
Naleving inkoopprocedures heeft nog aandacht	Beheersing van de inkoopprocedures en met name de aanbestedingsregels Wij constateren dat het inkoop- en aanbestedingsproces in opzet adequaat zijn ingericht. Wel constateren wij - in overeenstemming met voorgaande jaren en de bevindingen uit de interne controle - dat de naleving van de inkoopprocedures door de organisatie nog aandacht heeft. Gelet op de aankomende wijzigingen in de aanbestedingswetgeving neemt het belang voor een goede verankering van de inkoopfunctie des te meer toe.
Aandachtspunten jaarrekeningcontrole uitgewerkt in hoofdstuk 3	Overige aandachtspunten Ten aanzien van de door ons gesignaleerde aandachtsggebieden lopen al diverse trajecten, niettemin hebben wij in hoofdstuk 3 een actielijst opgenomen van aandachtspunten in het jaarafsluitingsproces, waarvan wij verwachten dat deze voor de start van de controle zijn afgewerkt.

Waar staat de
provincie?

2 Waar staat de provincie?

2.1 Procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor

Leeswijzer bedrijfsvoeringsmonitor

Wij hebben tijdens onze tussentijdse controle de belangrijkste processen die ten grondslag liggen aan de jaarrekening 2015 beoordeeld. Wij constateren dat uw administratieve processen inclusief het rechtmatigheidsbeheer in de basis op orde zijn.

Tijdens onze tussentijdse controle hebben wij de volgende significante processen beoordeeld:

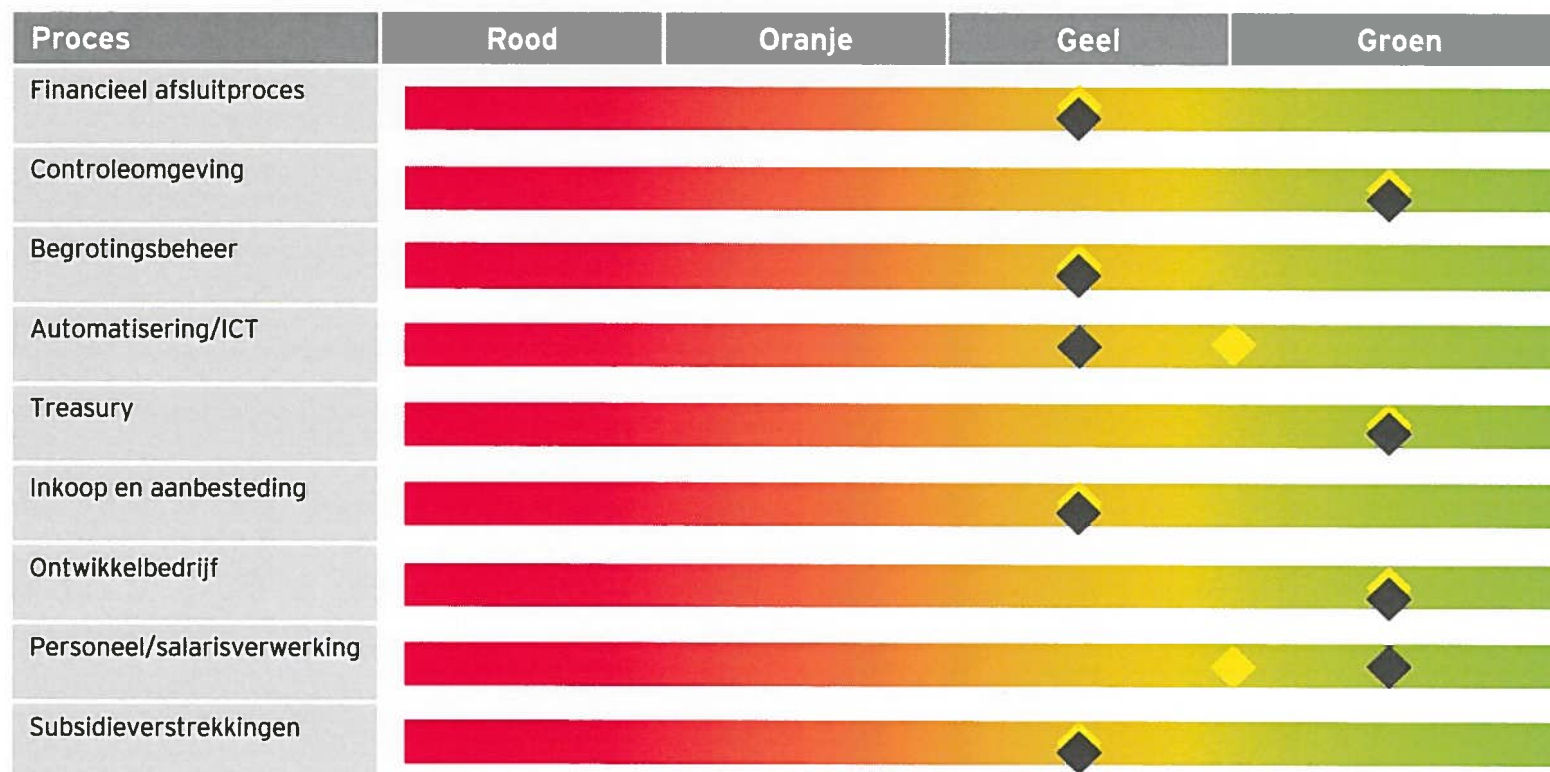
- ▶ Financieel afsluitingsproces
- ▶ Begrotingsbeheer
- ▶ Controleomgeving (onder andere verbijzonderde interne controle)
- ▶ Automatisering/ICT
- ▶ Treasury
- ▶ Inkoop en aanbesteding
- ▶ Ontwikkelbedrijf
- ▶ Personeel/salarisverwerking
- ▶ Subsidieverstrekingen

Algemeen: wij constateren dat de provincie aan de voorkant de processen adequaat inricht (opzet), waardoor het aantal aanbevelingen ter verdere verbetering van de processen beperkt is.

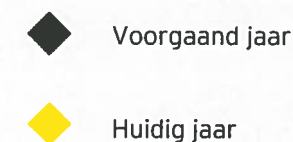
Ons beeld ten aanzien van de bovenstaande processen hebben wij ook gevisualiseerd om u in één oogopslag een beeld te geven van de mate waarin de processen binnen de provincie op orde zijn. Wij noemen dit onze bedrijfsvoeringsmonitor. Deze is op de volgende pagina opgenomen.

Ten aanzien van de verbetermogelijkheden met betrekking tot met name die processen die wij nog als "geel" classificeren, gaan wij verder in dit hoofdstuk in meer detail op in. Met betrekking tot de processen die wij classificeren als "groen" hebben wij geen aanbevelingen.

2 Waar staat de provincie?

Rood	Het proces voldoet niet aan de te stellen eisen. Veel aandachtspunten voor verbetering.
Oranje	Het proces voldoet voor een belangrijk deel niet aan te stellen eisen. Meerdere aandachtspunten voor verbetering.
Geel	Het proces voldoet nagenoeg geheel aan de te stellen eisen. Enkele aandachtspunten ter verbetering.
Groen	Het proces voldoet geheel aan de te stellen eisen. Beperkte ruimte tot verbetering.

2 Waar staat de provincie?

2.1 Procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor (vervolg)

Beeld veelal gelijk aan voorgaand jaar

Toelichting op de procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor

Uit de procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor blijkt dat onze beoordeling van de processen veelal in lijn ligt met voorgaand jaar. Ten aanzien van het proces automatisering/ICT constateren wij dat een aantal verbeteringen is doorgevoerd waardoor onze beoordeling naar boven is bijgesteld. Ten aanzien van het proces personeel/salarisverwerking heeft de provincie per januari 2015 de salarisverwerking in eigen beheer genomen. In dit proces blijkt dat de vastlegging van de binnen het proces bestaande beheersmaatregelen op dit moment nog onvoldoende zichtbaar is. Gezien deze bevindingen heeft dit geleid tot een lichte neerwaartse bijstelling ten aanzien van onze procesbeoordeling.

Provincie is druk doende met onze aanbevelingen

Een belangrijke kanttekening bij de procesbeoordeling en bedrijfsvoeringsmonitor is dat wij constateren dat de provincie momenteel druk doende is om de aanbevelingen vanuit voorgaande jaren via interne projecten van opvolging te voorzien. Aangezien wij tijdens onze tussentijdse controle 2015 nog niet hebben kunnen vaststellen dat deze aanbevelingen volledig zijn geïmplementeerd, heeft dit nog niet geleid tot een aanpassing in de bedrijfsvoeringsmonitor.

2.2 Interne controle

Interne controle goed ingebed binnen de organisatie

De uitvoering van de reguliere interne controle is in de lijn gelegd. Op de reguliere interne controle worden vanuit de afdeling Auditing & Procesmanagement (hierna: afdeling A&P) verbijzonderde interne controles uitgevoerd. Een dergelijke inbedding van de interne controle in de lijn achten wij een uitstekende methodiek om het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie te vergroten.

Verbijzonderde interne controle ligt op planning

De uitvoering van de verbijzonderde interne controle vindt adequaat plaats door afdeling A&P. Ten tijde van onze tussentijdse controle hebben wij vastgesteld dat de uitvoering van de werkzaamheden inzake de verbijzonderde interne controle op planning liggen. Dit betekent dat de controles over het eerste halfjaar conform planning en met goede kwaliteit zijn uitgevoerd. Hier hebben wij reeds onze controlewerkzaamheden op uitgevoerd en wij kunnen instemmen met de bevindingen en conclusies die hier uit voortvloeien.

2 Waar staat de provincie?

2.2 Interne controle (vervolg)

Focus verbijzonderde interne controle op risicogebieden krijgt vorm

Uw interne controleplan en -aanpak zijn gebaseerd op een jaarlijkse integrale, risicogerichte beoordeling van de processen. Ten opzichte van voorgaand jaar zijn de verbijzonderde controlewerkzaamheden op een tweetal aandachtsgebieden verder uitgebreid. Dit betreffen (i) de beoordeling van de waardering van activa en (ii) de beoordeling van de algemene IT-controles als logische toegangsbeveiliging, changemanagement en backup & recovery. Wij achten dit een goede ontwikkeling, maar vragen aandacht voor de onderstaande aanbevelingen.

Ten aanzien van de beoordeling van de activa valt ons op dat met name aandacht wordt gegeven aan de projecten van het provinciale ontwikkelbedrijf. De (tussentijdse) beoordeling van de waardering van activa samenhangend met verbonden partijen wordt nog - in mindere mate - meegenomen door de afdeling A&P. [Wij adviseren GS de controlewerkzaamheden rondom de beoordeling van de waardering van activa, samenhangend met verbonden partijen, verder uit te breiden en daarbij tevens aandacht te besteden aan de - deels nog in te richten - beheersmaatregelen.](#)

In 2015 is een start gemaakt met de beoordeling van de algemene IT-controles. Op basis een gestructureerd werkprogramma zijn de controlewerkzaamheden medio 2015 uitgevoerd. Een belangrijk knelpunt daarbij was met name het ontbreken van specifieke SAP kennis waardoor het op juiste wijze interpreteren van databestanden niet altijd mogelijk was. [Voor verdere professionalisering rondom de beoordeling van de algemene IT-controles adviseren wij GS om de specifieke SAP deskundigheid te vergroten binnen de afdeling.](#)

2.3 Financieel afsluitproces

Processen in opzet toereikend

Wij stellen vast dat de processen rondom het opstellen van de begroting en de jaarrekening voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Er zijn duidelijke richtlijnen beschikbaar en er is een gedegen planning aanwezig, welke is vertaald in detailplannen.

2 Waar staat de provincie?

2.3 Financieel afsluitproces (vervolg)

Periodiek afsluiten verbetert grip en inzicht

Teneinde het proces verder te professionaliseren loopt momenteel een project om te komen tot periodieke afsluiting (bijvoorbeeld op kwartaalbasis) van de financiële administratie. Aanvankelijk was de planning om eind vorig jaar hiermee te starten, echter heeft dit - als gevolg van herprioritering van projecten - vertraging opgelopen. Nu wordt volop ingezet om voor het einde van dit jaar te gaan starten met tussentijdse afsluitingen. Het project is onderdeel van een totaalpakket aan maatregelen om de gehele financiële afdeling meer gestructureerd en efficiënt te laten werken. Door het periodiek afsluiten van de financiële administratie neemt de grip toe, omdat de mogelijkheden tot bijsturen op afwijkingen ten opzichte van de begroting worden verbeterd. **Wij onderstrepen dit initiatief, waarbij wij GS adviseren om qua timing aan te sluiten op uw planning-en-controlcyclus zodoende dat de uitkomsten daarvan meegenomen kunnen worden in de (tussentijdse)rapportages.**

Aandachtspunten richting jaarrekening vanuit overgenomen taken

Per 1 januari 2015 zijn de taken, organisatie en rechten/verplichtingen van DLG en SRE overgaan naar de provincie. Wij constateren dat na de overgang nog een aantal aandachtspunten resteert:

- ▶ De overgekomen rechten en verplichting zijn in totaalbedragen verwerkt in de financiële administratie. Verdere specificatie binnen de financiële administratie en subadministratie (SAP GM) dient nog op een gedetailleerder niveau te worden uitgesplitst om de diverse separate stromen te kunnen volgen.
- ▶ Ten aanzien van SRE dient nog overdracht plaats te vinden van de projectdossiers en onderliggende stukken.

In het kader van de jaarrekeningcontrole achten wij het noodzakelijk dat zekerheid is verkregen rondom de hoogte van de overgenomen rechten, verplichtingen en niet uit de balans blijvende verplichtingen. Dit dient onderbouwd te worden aan de hand van de projectdossiers en onderliggende stukken. Wij constateren dat deze acties reeds zijn opgenomen in de planning van jaarrekening. **Daarnaast adviseren wij GS te zorgen voor voldoende borging van kennis en onderliggende projectdossiers ten behoeve van de nog af te wikkelen subsidiedossiers.**

2 Waar staat de provincie?

2.3 Financieel afsluitproces (vervolg)

Afstemming RVO vergt nog aandacht

Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur is de provincie voorgaand jaar verantwoordelijk geworden voor natuurtaken. Dit betekent dat de door RVO aangegane verplichtingen per 31 december 2014 over zijn gekomen, en dat deze verplichtingen door de provincie dienen te worden afgewikkeld (uitgefinancierd). Dit is voor het eerst in de jaarrekening 2014 verwerkt. Aangezien de uitvoering en de administratie nog volledig plaatsvindt door RVO, is de provincie afhankelijk van oplevering vanuit RVO teneinde (tussentijds) te kunnen aansluiten op de door RVO gevoerde administratie. Hierbij gelden, mede aangezien dit tijdens de controle 2014 een vertragende factor was, de volgende aandachtspunten:

- ▶ Een tussentijdse afsluiting is niet mogelijk aangezien het RVO, vanwege het aantal rapportagebewerkingen, maar één keer per jaar inzicht geeft in haar administratie.
- ▶ De verwachting van de provincie is dat deze financiële verantwoording vanuit RVO wordt opgeleverd op 31 maart 2016, dit is in het kader van de jaarrekening 2015 te laat.
- ▶ Subsidieverstrekkings die na 2014 zijn verleend dienen volgens het baten en lastenstelsel te worden verwerkt. In de financiële verantwoording vanuit RVO is echter nog geen rekening gehouden met de beschikingsdatum per subsidie, waardoor er mogelijk onvoldoende inzicht is in de te verantwoorden lasten 2015.

Wij vragen uw aandacht om de (tussentijdse) aansluiting met de financiële verantwoording vanuit RVO tijdig en conform verslaggevingsregels te verwerken in de financiële administratie van de provincie. In het kader van de jaarrekening achten wij het noodzakelijk dat tijdig zekerheid wordt verkregen ten aanzien van de juistheid van de financiële verantwoording vanuit RVO .

2 Waar staat de provincie?

2.4 Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Inkoopproces in opzet toereikend ingericht

De verantwoordelijkheid voor het op rechtmatige wijze verrichten van inkopen en aanbestedingen ligt decentraal in uw organisatie. Teneinde te waarborgen dat de inkopen en aanbestedingen rechtmatig plaatsvinden is een aantal beheersmaatregelen geïmplementeerd. Zo geldt een verplichte consultatie bij de centrale inkoopafdeling voor inkopen groter dan € 25.000 en is een centraal contractenregister geïmplementeerd. Via een centrale orderdesk wordt van iedere bestelling ofwel aanvraag tot bestelling (ATB) beoordeeld of de aanbesteding rechtmatig is, dit is binnen de vastgestelde procedure een belangrijk slot op de deur. Wij achten de wijze waarop het inkoopproces in opzet is ingericht adequaat.

Onvoldoende naleving procedure inzake het gebruik van de centrale orderdesk

Uit onze tussentijdse controle constateren wij - in overeenstemming met de uitkomsten van de verbijzonderde interne controle - dat de inkoopprocedure ten aanzien van het gebruik van de centrale orderdesk nog onvoldoende wordt nageleefd. Als gevolg hiervan zijn over het eerste half jaar reeds meerdere rechtmatigheidsfouten geconstateerd, dit betreffen veelal onjuiste afroepen op bestaande raamovereenkomsten. Een belangrijke opmerking daarbij is dat het gaat om inkopen waarbij vooraf geen ATB is aangemaakt en derhalve ook geen beoordeling van de centrale orderdesk en/of inkoopafdeling heeft plaatsgevonden. Uit een interne analyse blijkt dat het aanmaken van ATB's in ongeveer 60% van de inkopen heeft plaatsgevonden. Dit percentage ligt in lijn met voorgaand jaar. Het gebruik van en de afstemming met de orderdesk en/of inkoopafdeling neemt echter wel toe. Vooralsnog zijn in onze controle geen onrechtmatige contracten geconstateerd die in 2015 waren afgesloten.

Alhoewel de geconstateerde financiële onrechtmatigheden over het eerste half jaar binnen de toegestane marges blijven, achten wij het van belang de opzet van het inkoopproces verder te verankeren in uw organisatie. Gelet op de aankomende wijzigingen in de aanbestedingswetgeving neemt het belang van de inkoopfunctie des te meer toe.

Teneinde de inkoopfunctie verder te verankeren in uw organisatie adviseren wij GS stringenter toe te zien op het gebruik van ATB's. Wij begrijpen dat hiertoe inmiddels de eerste acties hebben plaatsgevonden en eind dit jaar nog acties gepland staan waarbij de planning is om vanaf 2016 volledig via ATB's te werken. Wij achten dit een goede ontwikkeling, echter betekent dit wel dat over 2015 - conform interne planning - een uitgebreide inkoopanalyse dient plaats te vinden waaruit blijkt in welke mate de provincie rechtmatig heeft ingekocht.

2 Waar staat de provincie?

2.4 Inkoop- en aanbestedingsbeleid (vervolg)

Subsidietrajecten onterecht via inkooptraject

Uit de verbijzonderde interne controle blijkt tevens - evenals voorgaand jaar - dat enkele subsidietrajecten ten onrechte via een inkooptraject zijn afgehandeld. Ten aanzien van deze bestedingen is een foutief juridisch kader gevolgd waardoor deze als onrechtmatig worden aangemerkt. Uit de analyse over het eerste half jaar blijkt dat hiermee een bedrag gemoeid is van € 95.000, dit is een afname ten opzichte van voorgaand jaar.

Wij adviseren GS erop toe te zien dat subsidies niet via een inkooptraject worden afgehandeld. Bij de controle hierop kan de orderdesk een belangrijkere rol spelen.

Vastlegging prestatielevering en functiescheiding prestatieverklaring

Evenals voorgaand jaar constateren wij - in lijn met de uitkomsten van de verbijzonderde interne controle - dat de prestatielevering welke ten grondslag ligt aan de factuur niet in alle gevallen (3 van de 60 onderzochte facturen) voldoende zichtbaar is gedocumenteerd. Hierop is voor twee facturen alsnog afdoende documentatie opgeleverd, de derde factuur wordt op dit moment nader onderzocht. Tevens bestaat het risico dat er niet in alle gevallen functiescheiding is tussen de prestatieverklaarder en de budgethouder. In dergelijke gevallen zou er mogelijk een verhoogd risico kunnen spelen ten aanzien van een onrechtmatige inkoop. Uit onze controle zijn hier voor 2015 nog geen bevindingen voortgekomen.

Wij adviseren GS de procedures rondom de vastlegging van de prestatielevering en functiescheiding van de prestatieverklaring bij inkoopfacturen nader te bezien. Wij hebben tijdens onze tussentijdse controle begrepen dat eind dit jaar nog een project opgestart wordt om dit nader te onderzoeken.

In het kader van de jaarrekeningcontrole achten wij het van belang dat de uitgebreide controle rondom de prestatielevering - conform interne planning - wordt afgerond.

2 Waar staat de provincie?

2.5 Subsidieproces

Implementatie subsidievolgsysteem SAP GM

Voor wat betreft het uitgaande subsidieproces heeft medio 2015 de implementatie van een subsidievolgsysteem (SAP GM) plaatsgevonden. Het gebruik van een subsidievolgsysteem achten wij een goede ontwikkeling om enerzijds een centraal inzicht te hebben in de lopende subsidietrajecten en anderzijds om het proces verder te kunnen structureren.

Om tot een nog verdere verbetering van de inrichting van het subsidieproces te komen hebben we ten aanzien van de uitgevoerde overgang naar SAP GM een tweetal verbetermogelijkheden:

- ▶ De invoer van de gegevens in SAP GM heeft handmatig plaatsgevonden en daarop is geen zichtbare invoercontrole uitgevoerd.
- ▶ Vanwege een beperkte capaciteit is gekozen om een gefaseerde data-invoering van SAP GM te doen. Enkel de vanaf 2015 toegekende subsidieverstrekingen zijn vastgelegd in SAP GM. Daarnaast wordt op het moment van mutaties op bestaande dossiers het dossier binnen SAP GM ingebracht. Dit zelfde geldt voor de projectdossiers die vanuit SRE en DLG zijn overgeheveld naar de provincie.

Doordat er geen zichtbare invoercontrole heeft plaatsgevonden en gekozen is voor een gefaseerde invoering, loopt de organisatie een verhoogd risico dat gegevens onjuist of onvolledig worden geregistreerd in SAP GM. De basisdata binnen de financiële applicatie zijn vooralsnog leidend. Wij merken op dat deze data niet is gewijzigd en daarmee de correcte financiële vastlegging nog steeds afdoende is geborgd.

Wij adviseren GS om versneld te komen tot een volledige en sluitende subadministratie ten aanzien van de uitgaande subsidies. Daarbij adviseren wij GS plausibiliteitschecks uit te voeren en totaal verbandscontroles met de financiële administratie te leggen, zodat wordt geborgd dat SAP GM juist en volledig is gevuld.

SAP GM verder benutten om proces te structureren

Doordat ervoor gekozen is om enkel de vanaf 2015 toegekende subsidieverstrekingen vast te leggen in SAP GM, is er op dit moment sprake van meerdere (Excel) subadministraties, temeer dat de overgekomen subsidiestromen (DLG, SRE) op verscheidene wijzen gevolgd worden. **In het kader van de jaarrekeningcontrole vragen wij GS om bij de beoordeling van de juiste afgrenzing van subsidielasten alle subadministraties in de controle te betrekken.**

2 Waar staat de provincie?

2.5 Subsidieproces (vervolg)

Ten aanzien van opzet en bestaan van het nieuw ingerichte proces binnen SAP GM constateren wij dat de functionaliteit van SAP GM nog niet volledig wordt benut om het proces verder te optimaliseren. Zo kunnen op dit moment nog geen (geaggregeerde) managementrapportages gegenereerd worden en zijn er slechts beperkt geautomatiseerde controls opgenomen in SAP GM. Hierdoor wordt SAP GM nu nog met name gebruikt als een registratiesysteem en in mindere mate als een subsidievolgsysteem.

Wij adviseren GS de mogelijkheden in kaart te brengen om door middel van SAP GM het subsidieproces verder te optimaliseren waarbij geautomatiseerde controls ingezet kunnen worden om de in opzet vastgelegde procedures af te dwingen. Tevens adviseren wij GS op korte termijn te bezien hoe de rapportagemogelijkheden in gebruik genomen kunnen worden om (geaggregeerde) managementrapportage te kunnen genereren. Dit laatste zou naar onze mening kunnen helpen met het efficiënter uitvoeren van de controlerende taak door PS ten aanzien van het verloop van de subsidiestromen.

Overigens begrijpen wij dat uw organisatie hier inmiddels mee aan de slag is om het kader van project "Slimmer werken" het subsidieproces verder te optimaliseren.

Tot slot constateren wij - mede op basis van de bevindingen van de verbijzonderde interne controle over het eerste half jaar - een aantal punten ter verbetering. Deze verbeterpunten hebben met name betrekking op dossiervorming, waarborging dat alle leningen en garanties via de centrale subsidieafdeling lopen en het verbeteren van de afspraken ten aanzien van de verantwoordelijkheid omtrent specifieke toetspunten als staatssteun en subsidieplafond. Tevens constateren wij dat als gevolg van tijdsgebrek het rappelleren van de subsidieontvangers nog niet consequent gebeurt.

2 Waar staat de provincie?

2.6 Beheersing verbonden partijen

Financiële risico's rondom verbonden partijen nemen toe

In het verleden hebben wij gedetailleerd geadviseerd ten aanzien van het procesmatig monitoren van de provinciale verbonden partijen. Ten aanzien van de belangrijkste verbonden partij BOM constateren wij dat er sprake is van een versterking in de afspraken aangaande de informatievoorziening, waarbij gedetailleerde tussentijdse informatie tussentijds door de ambtelijke organisatie wordt beoordeeld en financieel wordt doorvertaald. Daarnaast heeft de provincie de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden partijen - een werkplan "team verbonden partijen" opgesteld. In deze stukken zijn concrete verbeteracties opgenomen om te komen tot een gedegen beheersstructuur rondom verbonden partijen. Tevens zijn eenduidige afspraken vastgelegd over de rol en taakverdeling ten aanzien van het beheersproces van verbonden partijen waarbij een samenspel bestaat tussen afdeling subsidies, afdeling financiën en accountmanagers. Tijdens onze tussentijdse controle hebben wij vastgesteld dat een aantal van de in het werkplan genoemde acties reeds zijn gerealiseerd en dat voor de nog te realiseren acties momenteel interne projecten zijn opgezet. Een aantal belangrijke - nog uit te voeren acties - betreffen:

- ▶ Het opstellen van een centraal overzicht waarin per verbonden partij verwijzingen opnemen naar het digitaal archiveringssysteem en daarin relevante permanente stukken opnemen als oprichtingsdocumenten, statuten en verantwoordingsdocumentatie.
- ▶ Op basis van de reeds inzichtelijk gemaakte contractafspraken wordt een planning opgesteld voor de momenten van integrale beoordeling - rekening houdende met de planning-en-controlcyclus van de provincie.
- ▶ Indien knelpunten in de planning worden voorzien, dienen de contractuele afspraken met verbonden partijen mogelijk te worden herzien voor een betere aansluiting op de planning-en-controlcyclus van de provincie.
- ▶ Aanspreken van verbonden partijen op het tijdig nakomen van de contractuele afspraken.
- ▶ Bepalen en opstellen van een "standaard" format ten behoeve van een zichtbare vastlegging van de integrale beoordeling per verbonden partij.

Wij vragen aandacht van de organisatie voor opvolging van de nog te realiseren actiepunten en de verdere uitwerking en inbedding daarvan in de organisatie.

2 Waar staat de provincie?

2.7 Vennootschapsbelasting

De Wet modernisering Vpb-plicht
overheidsondernemingen

De Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen gaat van kracht vanaf 1 januari 2016. Tijdens onze tussentijdse controle zijn wij nagegaan wat de status is ten aanzien van de implementatie van de plicht tot Vpb. Daarbij constateren wij dat de provincie een gedetailleerd plan van aanpak heeft opgesteld waarin de te nemen acties en een tijdsplanning daarbij is opgenomen. De provincie wordt bij uitvoering van dit plan ondersteund door externe deskundigen.

Implementatie verloopt
conform planning

De status ten tijde van de tussentijdse controle is dat de implementatie conform planning verloopt. Inmiddels is er een vastgestelde lijst met activiteiten welke op basis van de geldende voorwaarden Vpb-plichtig worden (ondernemingsactiviteiten). Voor deze ondernemingsactiviteiten is tevens onderzocht welke baten en lasten toegerekend kunnen worden zodat een eerste beeld bestaat ten aanzien van de hoogte van de mogelijke hoogte van de vennootschapsbelasting. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd door zowel interne als externe specialisten waardoor voldoende deskundigheid betrokken is. Wel bestaan er nog onzekerheden over de juiste interpretatie en toepassing van de Wet.

In de komende maanden gaat de projectorganisatie aan de slag met de verdere uitwerking van de te voeren fiscale administratie en openingsbalans per 1 januari 2016.

Wij constateren dat de organisatie een gedegen planning heeft opgesteld en dat de implementatie conform planning verloopt. Daarnaast is voldoende expertise betrokken bij de implementatie. Wij adviseren de organisatie de voortgang van deze planning nauwgezet te volgen zodat de nog uit te voeren acties tijdig zijn afgerond.

2 Waar staat de provincie?

2.8 Risicomanagement

Integraal risicomanagement

Afgelopen jaar heeft de provincie belangrijke stappen gezet om uiteindelijk te komen tot integraal risicomanagement. Zo is in 2014 een beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld en heeft men geïnvesteerd om het risicobewustzijn binnen de organisatie te vergroten. In 2015 is het implementatieplan risicomanagement opgesteld waarin de verdere aanpak rondom integraal risicomanagement is beschreven. Wij achten de aandacht van de provincie ten aanzien van risicomanagement gepast en wij adviseren GS het proces door te zetten.

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing wint aan kwaliteit

Voorgaand jaar hebben wij een aantal aanbevelingen gedaan om de informatiewaarde van de paragraaf *Weerstandsvermogen en risicobeheersing* verder te verhogen. Wij constateren dat deze aanbevelingen in de jaarstukken 2015 ten dele zijn opgevolgd. **Wij vragen met name nog de aandacht voor de toelichting op de geïdentificeerde risico's en adviseren GS dit nog aan te scherpen in de volgende rapportage.**

2.9 Salarisverwerkingsproces

Aandacht voor interne beheersomgeving rondom salarisverwerking

Het proces rondom salarisverwerking is in 2015 op veel aspecten veranderd. Zo wordt vanaf 1 januari 2015 het salarisverwerkingsproces door de provincie zelf uitgevoerd via SAP/HCM, waar dit voorheen was uitbesteed aan een extern salarisverwerkingsbedrijf. Daarnaast is vanaf 1 januari 2015 de Werkkostenregeling van toepassing. Op basis van onze tussentijdse controle constateren wij dat de in het proces aanwezige interne beheersmaatregelen nog in onvoldoende mate zichtbaar worden vastgelegd. Hierdoor is het voor de verbijzonderde interne controleafdeling als voor de accountant niet vast te stellen in hoeverre de beheersmaatregelen al dan niet effectief hebben gewerkt tijdens 2015. Daarnaast constateren wij - mede op basis van de verbijzonderheden interne controlewerkzaamheden - dat de nieuwe boekingsgang ten aanzien van de Werkkostenregeling nog niet adequaat wordt gevolgd. Om de fiscale risico's te mitigeren en de bevindingen te herstellen, zijn reeds diverse correctieboekingen doorgevoerd.

Wij adviseren GS de beheersomgeving ten aanzien van het salarisverwerkingsproces aan te scherpen en daarbij nadrukkelijke aandacht te hebben voor de vastlegging van de in het proces aanwezige interne beheersmaatregelen.

2 Waar staat de provincie?

2.10 Informatietechnologie

ICT binnen de controle van de jaarrekening

Binnen de jaarrekeningcontrole wordt elk jaar meer gesteund op informatie beheerd in of afkomstig uit IT-systemen. Om op deze informatie te kunnen steunen, is het noodzakelijk dat de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking in de IT-systemen is gewaarborgd. Deze borging moet worden gerealiseerd door een betrouwbare inrichting en beheersing van IT-beheerprocessen en controlemaatregelen. Om op de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking te steunen, hebben wij een toetsing verricht op de applicatie SAP. Deze toetsingswerkzaamheden hebben zich met name gericht op de IT algemene beheersmaatregelen van het systeem. Het toetsen van deze onderdelen achten wij noodzakelijk doordat SAP wordt gebruikt ter ondersteuning van de meest significante bedrijfsprocessen binnen de provincie. Voor SAP hebben wij de IT-beheerprocessen wijzigingsbeheer en logische toegangsbeveiliging onderzocht. Daarnaast hebben wij ook de continuïteit van de gegevensverwerking getoetst.

Beheersing van SAP voldoet aan de eisen

Wij zijn van mening dat de beheersing van het SAP-systeem voldoet aan de door ons gestelde eisen rondom betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarbij hebben wij vastgesteld dat de provincie in het afgelopen jaar verbeteringen heeft doorgevoerd ten aanzien van de toegang tot het SAP-systeem en het omgaan van gebruikers die over vergevorderde rechten beschikken (zogeheten "SAP_ALL" accounts). Daarmee zijn de belangrijke bevindingen die wij voorgaand jaar hadden geconstateerd van adequate opvolging voorzien.

Is uw provincie klaar
voor de toekomst?

3 Is uw provincie klaar voor de toekomst?

3.1 Aandachtspunten jaarrekeningcontrole

Inleiding	In dit hoofdstuk vragen wij uw organisatie aandacht voor de accenten en belangrijke aandachtspunten voor wat betreft de controle van de jaarrekening 2015. Onderstaande zaken zijn veelal reeds opgenomen in de planning voor de jaarrekening 2015 en worden specifiek in de oplevering beoordeeld door afdeling A&P. Echter gezien het belang voor de jaarrekening verdienen deze onderwerpen naar onze mening aanvullende aandacht.
Waardering activa	Als bestuurlijk aandachtspunt hebben wij reeds het belang van een juiste evaluatie van de waardering van uw activa benadrukt. In het kader van de jaarrekening achten wij het noodzakelijk dat een adequate beoordeling van de waardering van vaste activa en voorraden zichtbaar heeft plaatsgevonden en tijdig wordt opgeleverd. Voor het vaststellen van de juiste waardering en het voldoen aan de vereisten vanuit het BBV achten wij het noodzakelijk dat ten tijde van onze jaarrekeningcontrole er actuele, bij voorkeur gecontroleerde, cijfers van de verbonden partij aanwezig zijn. Tevens gaan wij graag in een vroeg stadium in overleg met de accountant van de meest risicovolle deelnemingen, te weten BOM, ORR, TOM en OLSP.
Toereikendheid voorzieningen	Naast de juiste waardering van de activa is de juiste financiële vertaling van risico's vanuit contractuele afspraken en ontvangen claims een belangrijk aandachtspunt bij de jaarafsluiting. Inzake de garantstellingen verwachten wij een integrale risicoanalyse van de contractuele afspraken en financiële risico's, welke de provincie loopt. Specifiek vragen wij uw aandacht voor de claims vanuit de megastallen, de garantstellingen richting TOM en de gemeente Deurne ten aanzien van de glastuinbouwprojecten.
Zekerheid overgenomen rechten, verplichtingen en niet uit de balans blijkende verplichtingen SRE/DLG	In het kader van de jaarrekeningcontrole achten wij het noodzakelijk dat zekerheid is verkregen rondom de hoogte van de overgenomen rechten, verplichtingen en niet uit de balans blijkende verplichtingen vanuit SRE en DLG. Dit dient onderbouwd te worden aan de hand van de projectdossiers en onderliggende stukken.
RVO	In het kader van de jaarrekeningcontrole achten wij het noodzakelijk dat de financiële verantwoording vanuit RVO tijdig en conform verslaggevingsregels is verwerkt in de jaarrekening 2015. Tevens dient de provincie tijdig zekerheid te verkrijgen ten aanzien van de juistheid van de ontvangen de financiële verantwoording vanuit RVO.

3 Is uw provincie klaar voor de toekomst?

3.1 Aandachtspunten jaarrekeningcontrole (vervolg)

Rechtmatigheid verstrekte gemeentelijke leningen

In een drietal gevallen is door GS een lening verstrekt aan Nederlandse gemeenten met een looptijd van 30 jaar. In formele zin heeft PS in haar treasuryverordening de looptijd gemaximeerd op 25 jaar om het renterisico te beperken. We constateren dan ook dat deze transacties vooralsnog als onrechtmatig dienen te worden aangemerkt. We achten het noodzakelijk dat PS voor het opstellen van de jaarrekening 2015 ten aanzien van deze leningen alsnog goedkeuring geeft aan deze verstrekte leningen.

Volledigheid niet uit de balans blijkende verplichtingen

De provincie Noord-Brabant kent diverse niet uit de balans blijkende verplichtingen en regelingen. Wij achten het noodzakelijk dat per jaareinde een integrale inventarisatie plaatsvindt op de volledigheid van deze toelichting. Daarbij vragen wij specifiek uw aandacht voor de toelichting op de verplichtingen die vanuit de opheffing van DLG, RVO en SRE.

Tevens dienen minimaal de volgende aspecten te worden betrokken in de analyse:

- ▶ Verplichtingen vanuit inkoopcontracten (koppeling met het contractenregister)
- ▶ Verplichtingen uit huurcontracten
- ▶ Verplichtingen uit PPS-constructies
- ▶ Verplichtingen vanuit verbonden partijen

Aandacht voor de volledigheid lasten verstrekte subsidies

Vanaf boekjaar 2012 worden de lasten van de meeste subsidieverstrekkings geboekt op het moment dat de beschikking is afgegeven. De provincie is immers op dat moment een onherroepelijke verplichting aangegaan. Voor wat betreft deze verplichting vragen wij in lijn met voorgaand jaar voor een tweetal zaken uw specifieke aandacht. Met afdeling A&P zijn specifieke afspraken gemaakt omtrent deze aanvullende analyses.

- i De exacte hoogte van de terugbetalingsverplichting is op balansdatum nog niet bekend. Hiervoor dient een toelichting te worden opgenomen in de jaarrekening. Tevens verwachten wij een gedegen analyse ten aanzien van mogelijke terugbetalingsverplichtingen, hetgeen ook met uw voorgaande accountant afgesproken was.
- ii Ten aanzien van de subsidieverstrekkings rondom jaareinde verwachten wij dat aanvullende werkzaamheden in het kader van de interne controle worden verricht omtrent de juiste afgrenzing van de lasten uit hoofde van de verstrekte subsidies.

3 Is uw provincie klaar voor de toekomst?

3.1 Aandachtspunten jaarrekeningcontrole (vervolg)

Toelichting in de jaarrekening
inzake subsidieverplichtingen

Tevens verwachten wij dat in de jaarrekening een toelichting opgenomen wordt over enerzijds de 'nog te betalen' subsidies (naar jaarschijven) en anderzijds de 'nog niet definitief' vastgestelde subsidies (naar jaarschijven).

Inkoopanalyse conform planning
tijdig afronden

Gezien onze procesmatige bevindingen inzake het inkoop- en aanbestedingsproces dient de provincie op basis van een inkoopanalyse aan te tonen in welke mate de aanbestedingen in 2015 rechtmatig hebben plaatsgevonden.

Gegevensgerichte analyse
prestatieverklaring

In het kader van de jaarrekeningcontrole achten wij het van belang dat de uitgebreide controle rondom de prestatielevering - conform interne planning - wordt afgerond.

Bijlagen

Onafhankelijkheid

Bijlage 1

Onafhankelijkheid	
Onafhankelijkheid van de accountant	De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Het Nederlandse parlement heeft in dit kader met ingang van 2013 een wettelijke regeling ingevoerd inzake een strikte scheiding van controle en advies. Hiermee loopt Nederland vooruit op Europese regelgeving, waarover in december 2013 een akkoord is bereikt dat minder ver gaat dan de Nederlandse wet. Kern van het Europees Barnierakkoord is een verbod op bepaalde non-auditdiensten, een limiet op de levering van toegestane on-auditdiensten tot 70% van de audit fee en kantoorrotatie eens in de tien jaar, welke periode na een nieuwe tender met tien jaar verlengd kan worden. Ook de Nederlandse Beroepsorganisatie voor Accountants (NBA) heeft de onafhankelijkheidsregels voor zijn leden verder aangescherpt. Met de nieuwe <i>Verordening inzake Onafhankelijkheid</i> (ViO) zijn de regels vanaf 2014 strikter dan de <i>Code of Ethics</i> en wordt een kader gecreëerd dat verder gaat dan internationaal gebruikelijk is. Zo geeft de NBA een meer expliciete uitleg aan bedreigingen van de onafhankelijkheid die voortvloeien uit de perceptie van het publiek.
Belangrijkste regels uit de ViO	De regels in de ViO hebben betrekking op: ▶ een nadere toetsing van geschenken en uitingen van gastvrijheid vanaf een grens van € 100. Dit geldt zowel voor ontvangen als verstrekte geschenken en uitingen van gastvrijheid; ▶ een verbod van sponsoring van een assurance-cliënt ter verkrijging van naamsbekendheid; ▶ het afschaffen van het onderscheid tussen een opdracht tot controle van de jaarrekening en andere assurance-diensten (bijvoorbeeld controle van een MVO-verslag). De oude regels kenden nog een lichter regime voor andere assurance-diensten; ▶ de introductie van het begrip gelieerde derde dat de reikwijdte van het verbod op het leveren van adviesdiensten aan andere entiteiten binnen de groep bij OOB's inperkt. Relaties met zustervenootschappen worden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast vallen moedervenootschap(pen) wel onder het begrip gelieerde derde, ongeacht het materiële belang.

Onafhankelijkheid

Bijlage 1

Onafhankelijkheid (vervolg)

Impact nieuwe regels op relatie provincie Noord-Brabant en EY

De strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2013 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016.

Bovenstaande regels zijn slechts deels van toepassing op de provincie Noord-Brabant in relatie tot onze functie als accountant van PS vanwege het feit dat een overheidsorganisatie zoals een provincie zich niet kwalificeert als een OOB. Wij hebben vanzelfsprekend alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Op de volgende pagina gaan wij nader in op de dienstverlening, welke wij afgelopen jaar hebben verstrekt aan de provincie Noord-Brabant.

Onafhankelijkheid

Bijlage 1

Bevestiging

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd.

Overzicht kosten van de dienstverlening 2015	Kosten 2015 tot op heden in €	Toelichting
Kosten van de controle 2015 ⁽¹⁾	20.000	Dit betreft de eerste voorschotnota van de reguliere jaarrekeningcontrole 2015
Kosten van de controle 2014 ⁽¹⁾	25.920	Dit betreft afrekening van de reguliere jaarrekeningcontrole 2014
Kosten van met de controle samenhangende werkzaamheden ⁽²⁾	37.887	Deze kosten hebben enerzijds betrekking op ▶ de kosten inzake subsidiecontroles en specifieke werkzaamheden ten aanzien van de vanuit DLG overgekomen subsidie-ontvangsten. ▶ de ondersteuning van de treasurycommissie zoals besproken in de rekeningcommissie. ▶ De kosten van de controle van de verantwoording inzake de kosten van de coördinatie aandeelhouderschappen deelnemingen voortkomend uit verkoop Essent.
Kosten van fiscale dienstverlening ⁽¹⁾	0	
Kosten van alle overige dienstverlening ⁽²⁾	0	
Totale kosten	83.807	

1 Hierbij gaat het om vergoedingen en onkosten met betrekking tot de controle over het boekjaar en tussentijdse beoordelingen, ongeacht wanneer deze in rekening zijn gebracht of de diensten zijn verleend.

2 Hierbij gaat het om vergoedingen en onkosten met betrekking tot diensten die zijn verleend tussen januari en september van het boekjaar 2015, ongeacht wanneer de vergoedingen en onkosten in rekening zijn gebracht.

Reikwijdte en controleaanpak

Bijlage 2

Reikwijdte werkzaamheden

In het kader van de door PS aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Brabant brengen wij u hierbij verslag uit van de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van de tussentijdse controlewerkzaamheden die wij onlangs hebben uitgevoerd.

Bij de jaarrekeningcontrole maken wij mede gebruik van de administratieve organisatie en het daarvan deel uitmakende systeem van interne controle van uw provincie. In dit verband hebben wij de opzet en bestaan van de administratieve organisatie op een aantal door ons noodzakelijk geachte punten onderzocht. Wij wijzen u erop dat onze controle niet was gericht op het vormen van een oordeel over de administratieve organisatie als zodanig. De in deze boardletter opgenomen bevindingen kunnen dan ook niet als limitatief worden beschouwd.

Onze werkzaamheden zijn erop gericht een oordeel te kunnen geven over de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Brabant. Zij zijn niet primair gericht op het opsporen van fraudes of onregelmatigheden in uw organisatie. De bevindingen in deze brief zijn daarom beperkt tot de punten die voortvloeien uit de door ons uitgevoerde werkzaamheden. Indien onze werkzaamheden aanwijzingen hebben opgeleverd voor opgetreden fraudes of onregelmatigheden, dan hebben wij u daarover onmiddellijk gerapporteerd.

Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door PS vastgestelde toleranties gehanteerd. PS hebben ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie.

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1% < 3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3% < 10%	≥ 10%	-

Op basis van de begroting 2015 van de provincie Noord-Brabant betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van € 7,74 miljoen en een totaal van onzekerheden van € 23,23 miljoen de goedkeurende strekking van de controleverklaring niet zullen aantasten. De rapporteringstolerantie is, zoals met u overeengekomen, gesteld op € 500.000.

Reikwijdte en controleaanpak

Bijlage 2

Reikwijdte werkzaamheden (vervolg)

Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie van € 500.000. Wij passen deze voorgeschreven SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.

Controleaanpak

In overeenstemming met de wet resulteert onze accountantscontrole in het afgeven van een controleverklaring, zowel met betrekking tot de rechtmatigheid van het financieel beheer (worden de financiële beheershandelingen conform de van toepassing zijnde wet- en regelgeving verricht), als met betrekking tot de getrouwheid (het getrouwe beeld van de financiële positie en het saldo van de baten en lasten).

Onze controle valt globaal uiteen in een tweetal momenten. Bij de tussentijdse controle is de focus gericht op het toetsen van de door ons als significant aangemerkte processen binnen de provincie Noord-Brabant, terwijl bij de eindejaarscontrole de posten in de jaarrekening centraal staan. De identificatie van de significante processen vindt plaats op basis van risicoanalyse.

Bij onze tussentijdse controle hebben wij, voor zover mogelijk, de opzet van deze processen in kaart gebracht (hoe is de administratieve organisatie en de interne controle ingericht?) en vervolgens het bestaan van deze processen vastgesteld (worden de procedures zoals beschreven ook in de praktijk gebracht?).

Om uiteindelijk te kunnen steunen op de interne controlemaatregelen zoals die in de processen zijn opgenomen, dienen wij ten slotte vast te stellen dat deze maatregelen gedurende het gehele jaar hebben gewerkt (het toetsen van de werking).

Hierbij steunen wij op de interne controlewerkzaamheden zoals deze door uw interne controlefunctionarissen worden uitgevoerd. De werkzaamheden zijn momenteel onderhanden. In deze boardletter rapporteren wij u de status hiervan.

Op het moment dat de interne controlewerkzaamheden zijn afgerond, voeren wij hierop een review uit en signaleren wij eventuele tekortkomingen. Tijdens de tussentijdse controle hebben wij kennis genomen van de voorlopige bevindingen. Indien noodzakelijk zijn majeure bevindingen vanuit de interne controlewerkzaamheden reeds gerapporteerd in deze boardletter. In het verslag van bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole komen de (eventueel) hieruit voortvloeiende significante bevindingen aan bod.

Reactie Gedeputeerde Staten

Bijlage 3

Reactie Gedeputeerde Staten

Op 8 oktober jl. ontvingen wij van u de concept Boardletter 2015, met het verzoek om een bestuurlijke reactie. Bij deze voldoen wij graag aan uw verzoek.

Wij willen u bedanken voor uw heldere verslaglegging en de plezierige wijze waarop u uw werkzaamheden heeft vormgegeven in samenspel met de provinciale organisatie.

Het algemene beeld dat u schetst en uw beeld over de wijze waarop de Provincie Noord-Brabant de consequenties voor haar eigen werkzaamheden hanteerbaar maakt, herkennen wij.

Op basis van uw interim-controle stelt u dat de Provincie Noord-Brabant de processen in basis op orde heeft.

U constateert verder dat uw eerdere aanbevelingen opvolging hebben gehad en dat er diverse projecten lopen om tot verdere verbetering van de beheersing van de financiële risico's te komen.

In uw Boardletter noemt u een aantal aandachtspunten en doet u een aantal aanbevelingen waarop we graag willen reageren.

Beheersing van de verbonden partijen

U geeft aan dat de provincie nadrukkelijk bezig is met verder inrichten van het beheer en monitoring van verbonden partijen. Daarbij onderkent u de aandachtspunten die onderdeel uitmaken van het uitvoeringsprogramma dat loopt: dossiervorming, monitoring van afspraken en de uitbreiding van de vastlegging aangaande de monitoring. Wel adviseert u aandacht te hebben voor de tijdige formele afwikkeling van de jaarrekeningen 2014 van de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR), de Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij (TOM) en Pivot Park Oss.

- De jaarrekeningen 2014 zijn af te werken als duidelijk is dat en hoe de continuïteit van de deelnemingen is gewaarborgd. De continuïteitsvraagstukken bij genoemde deelnemingen maken dat de ontwikkelingen en risico's actief worden gevolgd en dat er actief invulling wordt gegeven aan het duurzaam waarborgen van de continuïteit van de ontwikkelingsmaatschappijen. De jaarrekeningen 2014 kunnen vervolgens worden afgewikkeld.

Reactie Gedeputeerde Staten

Bijlage 3

Reactie Gedeputeerde Staten

Aandacht voor balanspositie in de tussentijdse informatievoorziening PS

U constateert dat de (financiële) risico's ten aanzien van de waardering van de activa en garantstellingen voldoende in beeld zijn en nauwlettend worden gemonitord. Tussentijdse afwijkingen ten opzichte van de begroting worden, voorzien van begrotingswijzigingen, via tussentijdse rapportages aan GS en PS gerapporteerd. Dit is een stap voorwaarts. U vraagt daarbij wel aandacht voor de rapportering van de waarderingsrisico's en de informatiewaarde daarvan richting de Staten. Daarbij noemt u als voorbeeld de herclassificatie van risicoreservering naar voorziening. Tevens adviseert u om richtlijnen op te stellen voor het onderscheid tussen technische en beleidsmatige begrotingswijzigingen.

- ▶ De aanbeveling over de rapportering van de waarderingsrisico's nemen wij over. In de komende verantwoordingsdocumenten aan PS zullen wij nadrukkelijker ingaan op eventuele herbeoordelingen van balansposities, de achtergronden daarvan en de consequenties in termen van balansclassificatie. Ook de aanbeveling over de richtlijnen wordt bij de continue verbetering van de verantwoordingsdocumenten aan PS betrokken.

Optimalisatie van het subsidieproces

Na de centralisatie van het subsidieproces in 2013 heeft de geplande implementatie van een subsidievolgsysteem (SAP GM) begin 2015 plaatsgevonden. Daarbij is bewust de keuze gemaakt om geen conversie van bestaande gegevens plaats te laten vinden en het verdere gebruik van SAP GM geleidelijk te optimaliseren. Als aandachtspunten voor verdere ontwikkeling geeft u mee het completeren van de onderliggende gegevens in SAP GM, het ontwikkelen van managementrapportages en het invoeren van geautomatiseerde controles. U geeft aanvullend in overweging om de informatiebehoefte met betrekking tot subsidies nader af te stemmen met PS en zo nodig hier het subsidieregister op bij te werken.

- ▶ Bij invoering van SAP GM is als gezegd bewust gekozen voor een beheerste en gefaseerde invoer. Deze invoer betrof alle beschikkingen van 2015, maar ook de nog openstaande subsidies uit het subsidieregister. De verdere ontwikkeling van het systeem, de procesgang en de mogelijkheden met betrekking tot rapportages en geautomatiseerde controles zijn en worden opgepakt. Waar nodig zal hierbij het subsidieregister worden aangepast/aangevuld. Over de eventueel aanvullende informatiebehoefte treden wij graag in overleg met de Staten.
- ▶ De invoer van de (historische) subsidiebeschikkingen vordert gestaag maar is zeker nog niet compleet. De correcte financiële vastlegging is evenwel afdoende geborgd. De inspanning om alle informatie op korte termijn vanuit bestaande bronsystemen over te brengen naar SAP GM weegt onzes inziens niet op tegen de meeropbrengsten. Waar mogelijk wordt wel gekeken naar versnelling op de invoer.

Beheersing van de inkoopprocedures en met name de aanbestedingsregels

Ten aanzien van inkoop en aanbestedingsproces constateert u dat het proces in opzet adequaat is ingericht, maar dat de naleving van de inkoopprocedures door de organisatie nog aandacht behoeft.

- ▶ De bestelprocedure wordt in 2015 dusdanig ingericht dat het aanmaken van een ATB voorafgaand aan een opdrachtverstrekking vereist is. Daar waar team Inkoop vooraf niet geconsulteerd is, wordt dit inzichtelijk en is de organisatie tijdig aanspreekbaar door het team zodat er alsnog een rechtmatig proces doorlopen kan worden.

Reactie Gedeputeerde Staten

Bijlage 3

Reactie Gedeputeerde Staten

In hoofdstuk 2 en 3 van de Boardletter geeft u nog een aantal aandachtspunten mee gericht op de interne bedrijfsvoering, respectievelijk het proces van de jaarafsluiting.

- ▶ De aandachtspunten voor de jaarrekening, zoals overgenomen administraties van SRE en afstemming met RVO, worden overgenomen en opgepakt.
- ▶ U constateert dat er in drie gevallen een lening is verstrekt, die de gemaximeerde looptijd uit de treasuryverordening overschrijdt. In de slotwijziging zullen wij aan PS voorstellen akkoord te gaan met deze formele overschrijdingen. Deze slotwijziging, met daarin tevens de laatste begrotingsaanpassingen, wordt geagendeerd voor besluitvorming door PS in december. Met dit Statenbesluit wordt bewerkstelligd dat de verstrekkingen rechtmatig hebben plaatsgevonden. Bij de eerstvolgende aanpassing van de treasuryverordening zal worden voorgesteld om de looptijd voor dergelijke leningen te maximeren op een meer courante termijn van 30 jaar.

De aanbevelingen met betrekking tot de zichtbaarheid van de beheersmaatregelen in het proces van personeel- en salarisverwerking spreken we graag nog een keertje met u door, om te komen tot een gedragen controleprotocol voor de toekomst, inclusief eventueel aanvullende maatregelen voor 2015. Deze overige aandachtspunten worden door het college herkend en de aanbevelingen worden overgenomen.

Uitzondering hierop is, zoals ook hiervoor aangegeven, de aanbeveling om alle gegevens van de lopende subsidies per direct op te nemen in de nieuwe SAP GM module. Dit blijven wij op grond van beperkte risico's en doelmatigheidsafwegingen gefaseerd doen. Daarbij kijken we wel naar mogelijkheden voor versnelde invoer.

Voor het eventueel verder verhogen van de informatiewaarde van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wachten wij eerst de behandeling van de begroting op dat punt af.

De overgenomen aanbevelingen sluiten goed aan op de door de provinciale organisatie gestarte vernieuwings- en/of verbetertrajecten.

De Boardletter geeft het college vertrouwen dat met haar activiteiten wordt voldaan aan de eisen die gesteld worden aan getrouwheid en rechtmatig handelen.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

Voorzitter,

Secretaris,